

מחמדי התורה

לע"נ זקני מו"ר
כ"ק מו"ר
האדמו"ר מערלין
הגה"ק רבינו
יוחנן בן רבי משה
בעל האמרי סופר
עלה בסעודה השמימה
י"ג לחודש
אדר א' תשע"ו
זכותו יג עלינו
ועל כל ישראל

לע"נ אמו"ר
הגה"צ רבי
חיים יעקב מנחם
שוורץ זצ"ל
דומ"צ ק"ק צאנז
בעל ה"יחי יעקב"
נלב"ע
ליל שבת קודש
פרשת וישלח
ט"ז כסליו תשפ"ג

חמדת הדרוש

בן סורר נסקל ולא בסייף כדן רוצח

בתורה"ק בפרשתנו (כא- יחכא) כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו וכו' ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך, וכל ישראל ישמעו ויראו.

וברש"י (ד"ה ויסרו אותו), הביא ממאי דאמרין (סנהדרין עב), דבן סורר ומורה על שם סופו נהרג, דהגיעה תורה לסוף דעתו, שמכלה ממון אביו ומבקש מה שהוא למוד כבר, ואינו מוצא ועומד בפרת דרכים ומלסטם את הבריות, (והורגן), לכך נהרג עתה.

ויש לחקור, היאך החמירו עליו במיתת סקילה, כיון שראו שסופו להרוג, הא רוצח דינו בסייף ולא בסקילה.

א'

חייב סקילה מטעם מקלל אביו ואמו

בדעת זקנים מבעלי התוס' תירץ- דכיון דכתבה התורה לשון איננו שומע בקול אביו ובקול אמו, הוי כמו מקלל אביו ואמו, ודין מקלל אביו ואמו הוא בסקילה, כמו שנאמר אביו ואמו קילל דמיו בו, ולמדו בזה חז"ל (סנהדרין) דכל מקום שנאמר דמיו בו, הכוונה הוא לסקילה.

ב'

יש לחשוש שמא יעשה עבירות שחייבים עליהם סקילה

הרא"ם תירץ- דמאי דקאמרו חז"ל עומד ומלסטם וכו', היינו לאו דווקא רק דברים אלו, אלא דיש לחשוש שמא יעשה נמי עבירות שחייבים עליהם סקילה או שריפה וכו', לכך אמרה תורה שישקלוהו לכפר על כל סוגי העבירות.

ג'

שמה יהרוג בשבת וחייב סקילה משום נטילת נשמה בשבת

ביד הרמ"ה (סנהדרין עב), וברא"ש (עה"ת) תירצו- דיש לחשוש שמא ילסטם את הבריות בשבת, ואזי כשהוא הורג את הנפש בשבת, יש בו ב' עונשים א' נטילת נשמה בשבת שדין חילול שבת הוא בסקילה, ב' רציחה שדינה בסייף, ודין הוא דנידון כחמור שבה, והיינו סקילה, לכך חייבה אותו תורה סקילה, דשמה ילסטם הבריות ויהרגן בשבת, ואז דינו הוא בסקילה, (וכע"ז) כתבו בשפתי חכמים, ובמשכיל לדוד מעצמם).

והקשה בזית רענן (להמג"א בפרשתן), דהא אפילו אם יהרוג בשבת לא חייב סקילה, דהא מקלקל הוא והמקלקל פטור, ותיירץ דאתיא כרבי שמעון דמקלקל בחבורה חייב.

ד'

החשש שיקלל אביו ואמו ולא יחזור בתשובה כיון דגזל את הרבים

בפנים יפות (ד"ה בן סורר) תירץ- דחששו שאם כבר עתה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו, אזי בודאי לכשיגדל, ולא יתנו לו מבוקשו, יקללם הוא עצמו ממש, וחייב בסקילה, אלא דעדיין יקשה הטעם שהקדימו המיתה קודם שחטא, ואי משום שמא שלא ימות חייב, הא כל המומתין מתודין קודם מיתה, אלא ע"כ די שלחשו שמא ילסטם את הבריות, וגזל את הרבים שאין בו תשובה, לכך כבר עתה הרגוהו שימות זכאי.

ה'

כיון שהוא מלסטם גורם שיקללו את אביו ואמו ארור שזה גידל

במשכיל לדוד (לר"ד פרדו), והחת"ס (תו"מ) תירצו- כעין דברי הדעת זקנים, אלא שהרחיבו הביאור בזה, דכיון שכתבו עומד ומלסטם משמע דאינו הורג, ומ"ט הורגים אותו, וי"ל דכשמלסטם ואינו הורג גורם הוא לקללת אביו, היינו דאמרי אנשי ארור שזה ילד, ארור שזה גידל, ואילו היה הוא עצמו מקלל היה יכול ליענש כשיביאווהו עדים לב"ד, ויסקל ויתכפר לו עונו, ואילו היה רוצח היו מביאין אותו והיו הורגים אותו בסייף ומתכפר לו.

אולם עתה שהוא מלסטם, ולא יהיה נידון על שגרם קללת אביו ואמו, ומקלל אביו ואמו בסקילה, וימות בעוה"ז בלי לקבל עונשו וימות חייב, לכך אמרו שישקל עתה, דטוב שימות עתה עפ"י ב"ד ויהיה זכאי.

חמדת ההלכה

אב או רב במחילה על כבודם ובזיונם

ב ת ו ה " ק
ב פ ר ש ת י נ ו
(כב-א) לא
תראה שור
אחיך או את
שיו נדחים

והתעלמת מהם השב תשיבם לאחריך.

דרשת חז"ל לזקן ואינו לפי כבודו

ודרשו בזה חז"ל (ב"מ ל.), והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון כהן והוא בבית הקברות, זקן ואינו לפי כבודו. והמחבר (סי' רס"ג ס"א), מצא שק או קופה אם היה חכם או זקן מכובד שאין דרכו ליטול כלים אלו על ידו אינו חייב ליטפל בהם.

פלוגתת הראשונים אם הזקן רוצה להחזיר האבידה

אולם שם (סעיף ג'), נחלקו המחבר והרמ"א אם מותר לזקן ואינו לפי כבודו להחזיר האבידה באם הוא רוצה לפנים משורת הדין **דדעת המחבר** כמשמעות דברי הרמב"ם (פ"א מהל' גזילה ואבידה ה"ז) דאדברה ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפנים משורת הדין מחזיר את האבידה ואעפ"י שאינה לפי כבודו, **ודעת הרמ"א** בשם הרא"ש (סי' רע"ב), דאסור לו להחזיר האבידה, דאינו לפי כבודו, אלא אם רוצה יוכל לשלם מכיסו, על זה שע"י התעלמותו הפסיד בעל האבידה.

ביאור האחרונים בטעם הפלוגתא

וכתב הב"י (שם) בטעם הפלוגתא, דמקור שיטת הרמב"ם הוא, מהא דאיתא בסוגיא דהתם (ל:), דרבי ישמעאל שילם מכיסו כדי שלא יצטרך לטעון על עצמו דבר שאינו לפי כבודו, וביאר דבריו **בשו"ת פרי יצחק** (סי' נ"ו), דהא לשיטת הרא"ש דאסור לו להחזיר אפילו לפנים משורת הדין מהיכי תיתי שיצטרך לשלם, אלא על כרחך דהוא כשיטת הרמב"ם דאם רוצה יוכל להחזיר, ולכך ר' ישמעאל שלא רצה לטעון שילם לפנים משה"ד.

קושיית האחרונים דמ"ט אסור הא רב שמחל על כבודו מחול

והקשו **הפרישה** (סי' רע"ב), **והחת"ס** (שבועות ל.), **ובקובץ שיעורים** (כתובות אות מז), על שיטת הרא"ש והרמ"א, דמאי טעמא יהא אסור להחזיר האבידה בזקן ואינו לפי כבודו, הא קי"ל (קידושין לב:), רב שמחל על כבודו, כבודו מחול.

ותירצו דיש לומר דסבירא ליה להרא"ש **כשי' הריב"ש** (סי' ר"כ) **בשם הראב"ד**, דעל בזיון אין הרב יכול למחול, וה"נ כאן בזקן ואינו לפי כבודו, טעם האיסור לא רק דאין זה לפי כבודו, אלא ביותר כיון דהוי בזיון.

פלוגתת הפוסקים אם רב יכול למחול על בזיונו

וכדברי הריב"ש שאין הרב יכול למחול על בזיונו, נקטו עוד כן להלכה **בתרומת הדשן** (סי' קכ"ז), **ובגליון מהרש"א** (יו"ד סי' רמ"ב סל"ב), **ובכנה"ג** (סי' ר"מ אות מ-מ"א) בשם ספר **צפחית המים** (פרשת משפטים), **והחיד"א** בברכי יוסף (סי' ר"מ סק"ח) הביא שכ"כ **השאלות** (פר' משפטים סי' מ"א), **וכ"כ בטורי אבן** (מגילה כח.), ויעו"ע **בשו"ת חות יאיר** (סי' ר"ה).

פלוגתת הפוסקים באב שמחל על בזיונו אם מחול

ונחלקו הפוסקים אי אב שמחל על בזיונו, בזיונו מחול, **דבטורי אבן** (הנ"ל), כתב דאפשר דגדול כבוד הרב שאינו יכול למחול,

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

דוכתא עדל"ת, מכל מקום יש לומר דכיון דאפילו הבעלים של החפץ בעצמו היה מוצא אבידתו היה אסור לחלל שבת בשביל הצלת ממנו, ה"נ ודאי אדם אחר שמוצא אינו חייב להחזיר לו, ובשמירת שבת כהלכתה (פ"כ ס"ק כ"ח) הביא דבר זה משמיה דהגרש"ז שכתב מדיליה טעם זה ופסק להלכה דאסור להחזיר אבידה בשבת.

ביאור דברי המשנה בברכות בפלוגת הרנב"ר והרבינו יהוסף

ודאיינין בפלוגת הרנב"ר והרבינו יהוסף, יש לציין בכאן דבר נפלא שכתב מרן החיד"א (ראש דוד פר' לך) בביאור דברי המשנה (ברכות נד.), בפלוגתא דת"ק ור' נתן, דת"ק קאמרי עת לעשות לה' הפרו תורתך, ור' נתן אמר הפרו תורתך משום עת לעשות לה'.

וביאר החיד"א דבפלוגתא דהרנב"ר והרבינו יהוסף פליגי, דת"ק סבירא ליה דדוקא בשעת קיום המצוה ממש עדל"ת ומותר להפר התורה וזהו עת לעשות לה' היינו דווקא בהגיע זמן לעשות לה' אזי הפרו תורתך רק אז אמרינן עדל"ת, ור' נתן ס"ל דאפי' אינו מקיים ממש עתה המצוה אלא שא"א לו לקיים המצוה אחרת התירו לו מעתה להפר התורה בכדי שיוכל לקיים אח"כ המצוה, וזהו הפרו תורתך כבר מעתה, משום עת לעשות לה' שאח"כ יוכל לקיים מצוות ה'.

תבנא לדינא

זקן ואינו לפי כבודו אי יכול להחזיר לפניו משורת הדין. הרמב"ם והמחבר - ס"ל דיכול, הרמ"א והרא"ש - ס"ל דאינו יכול. הא דלא אמרינן רב שמחל על כבודו מחול. דקיי"ל כהריב"ש דבבזיון לא מהני מחילה - פרישה, חת"ס, קוב"ש. אי מהני ברב מחילה בבזיון רוב הפוסקים ס"ל דלא מהני - תרה"ד, כנה"ג, שאלתות, חות יאיר, חת"ס, אי מהני באב שמחל על בזיונו - הטורי אבן והמנ"ח - ס"ל דמהני, השאלתות, הריב"ש, הכנה"ג, החיד"א, ושו"ת בית יצחק, ס"ל דלא מהני. להחזיר אבידה בשבת משום עדל"ת - אסור כיון דאף הבעלים עצמם אין מחזירין אבידתן - חת"ס יד המלך.

משא"כ האב יכול למחול אפילו על בזיונו, אולם החיד"א הביא מספר מנחה בלולה (פר' משפטים), שכתב ג"כ כדברי הטורי אבן, והקשה עליו דכל המקור דבזיון שאני מכבוד הוא מדברי הריב"ש הנ"ל, והוא כתב להדיא שם דאף אב אינו יכול למחול על כבודו, וכ"כ הכסף משנה (פ"ז מהל' ת"ת הל' ו'), וכ"כ הכנה"ג (סי' רמ"ד אות ט') דאב אינו יכול למחול על בזיונו.

והמנחת חינוך (מצוה מ"ח), וכ"כ בלימודי ה' (לימוד נ"ז), שהאב יכול למחול אף על בזיון, ובשו"ת בית יצחק (יו"ד סי' קנ"ט אות י'), נתקשה בזה הא מפורש יוצא מדברי הראשונים והפוסקים ומדברי השאלות דאף אב אינו יכול למחול על בזיונו יעו"ש מה שביאר באריכות נפלאה.

המוצא מציאה בשבת אי אמרינן שיחזיר משום עדל"ת

וראיתי ביד המלך (הל' גזילה ואבידה פ"א הי"א), שעלה ונסתפק, באם אחד מצא מציאה בשבת, דבר מוקצה או שהמציאה הוא חוץ לתחום, ואינו יכול להמתין שם לקחת זה אחר השבת, או לחזור אחר השבת ולקחת, מי נימא דהעשה דהשבת אבידה דוחה הלאו דשבת וחייב לטלטלה, או דנימא דלא דחינן לאוי דאיסורא מקמי עשה דממונא, ובאמת כבר הסתפק בזה בשו"ת חת"ס (או"ח סי' פ"ב) שהביא ראייה מדברי הרשב"א, דסבר מותר להכריז על אבידה בשבת דהוי חפצי שמים יעו"ש באריכות.

תליא בשיטת הרנב"ר והרבינו יהוסף

וכתב ביד המלך דתליא בפלוגת רש"י ורי"ף והרמב"ם שכתבו דטעם דכהן והוא בבית הקברות אינו מחזיר האבידה דטומאת כהן הוא עשה ול"ת, והשבת אבידה הוי רק עשה, והרב המגיד כתב דהטעם הוא כיון דלא הוי בעידנא דמיעקל לאו מקיים לעשה והרי הוא כפלוגת הרנב"ר והרבינו יהוסף בנמוק"י שם.

ולדעת רש"י ושאר הראשונים הנ"ל, דטעמא רק משום דטומאת כהן הוי עשה ול"ת, הרי דאילו הוי ל"ת גרידא דחי, הכי נמי גבי השבת אבידה בשבת דחי, ולדעת הרב המגיד דלא הוי בעידנא ה"נ כאן בשבת לא הוי בעידנא ואסור.

להלכה אסור דאף הבעלים היה אסור לחלל שבת מפני ממנו

אולם כתב דלהלכה ודאי אסור להחזיר האבידה בשבת, ואע"ג דאמרינן בכל

ג

עשה דעבודה דוחה ל"ת דלא ילבש

והגר"ח קנייבסקי תירץ - דיש לומר דאחי עשה דעבודה ודחי ל"ת דלא ילבש, ואין להקשות מהא דאמרו (זבחים צז:), דאין עדל"ת שבמקדש, דהא כבר כתב בטורי אבן דכל זה דווקא שהל"ת הוא רק במקדש, אולם היכא שאותו ל"ת הוא גם מחוץ למקדש, לא שייך בה האי כללא ואמרינן ביה עדל"ת.

ד

כיון דמצינו כל אלו בנשים אפשר שהיו עושין להם מיוחד

עוד תירץ - דהנה מצינו בכל ד' בגדי כהונה שהם כתונת מכנסים אבנט ומצנפת, שגם נשים הולכות בהם בכתונת כתיב - ויעש כתונת עור וילבישם, מכנסיים - אמרו (ב"ק פ"ב) ושתהא אשה חוגרת בסינר ופרש"י דהוא דוגמת מכנסיים, אבנט - אמרו (נדה נ"ז) מן החגור ולמעלה וכו' ומצנפת - אמרו (סוטה ח:), דהכהן נוטל כפה מעל ראשה, א"כ י"ל דכוונת התוס' דאם היו נשים כשרות לעבודה היו עושין הבגדים בצורה שהיו מיוחד לנשים.

ה

אין הם בגדי לבוש אלא עבודה וליכא איסורא

עוד יש לומר דדוקא בגדים המיוחדים לאיש הוא דאסור משא"כ בגדי כהונה אינו מיוחד לאף אחד אלא לעבודה ולא שגא מי העובד א"כ ככה"ג ליכא כלל איסורא דלא ילבש דדוקא היכא דהבגד מיוחד למלבוש שייך משא"כ היכן שלבשת הבגד אינו כלל למלבוש אלא לעבודה אינו אסור. (מחמדי התורה)

ו

כוונת התוס' דבדיעבד אם עשו מהני

עוד יש לתרץ דאיה"נ דאסור אלא דאיירי כאן בדיעבד באם עברה ולבשה בגדים ומדוייק כן בל' התוס' שכתבו וז"ל וי"ל דמייירו שלבשו בגדים הרי דאוקים התוס' ככה"ג שהם לבשו ולא דמוותר להם, וא"כ מה דעבדה עבדה ואי לאו קראי דנשים אין כשירות הו"א דליכא פסול בדיעבד אם לבשו בגדי כהונה. (מחמדי התורה).

בתוה"ק בפרשתינו (כב-ה) לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת ה' כל עשה אלה.

חמדת התורה

נשים שלבשו בגדי כהונה מה הם בלא ילבש

והנה התוס' (קידושין לו:), הקשו דלמה לן קרא דנשים פטורות בהבאה וקמיצה, תיפק"ל דהם מחוסרי בגדים ואי אפשר לעשות העבודה, ותיצו בתיורא א' דמייירי שלבשו בגדים, והקשו האחרונים היאך לבשו בגדים הא עברו על לא ילבש והוי מצוה הבאה בעבירה.

א

ס"ל כשיטת הב"ח דדוקא ליופי אסור

בשו"ת חסד לאברהם (מהדו"ת יו"ד סי' ע"ב) תירץ - דלמאי דכתב הב"ח (יו"ד סי' קפ"ב), דאף מי שלובש כל בגדי נשים, אינו עובר אלא אם כוונתו ליופי, משא"כ כשאין מתכוון ליופי ליכא איסורא, א"כ הכי נמי ליכא קושיא כלל, כיון דלעבודה לבשה ולכך אי לאו קראי לא הוי אסירא משום לא ילבש ולש"י הש"ך דחלק עליו שם הדרא קושיא לדוכתא.

ב

אי היו כשרין לעבודה ליכא פסול דלא ילבש

בבאר יהודה (על ספר חרדים עמ' קכ"ה), והגר"י ענגיל (קידושין שם) תירצו - על פי דברי המהרש"א (נדרים מט:), דאיסור לא ילבש אינו אלא בבגד המיוחד לאשה, אבל בגד מעיל המיוחד לנשים לית ביה משום לא ילבש, והנה אם התורה לא הייתה ממעטת נשים מעבודה, א"כ יהיו הבגדים עשויין לכל מי שבא לעבוד עבודה הן זכרים הן נקבות, והרי הוא כבגד המיוחד לנשים דליכא איסורא, ובזה יובן דאי לאו קראי דנשים פסולות לא היה איסור דלא ילבש. (וכע"ז כתב החת"ס {יו"ד סי' ס"ט} לענין אבנט).

חמדת הפרשה

חיוב מעקה בבית פחות מד'

בתורה"ק בפרשתנו כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך.

ובגמ' סוכה (ג:), וכן נפסק בשו"ע (חו"מ סי' תכ"ז), דבית קטן פחות מד' פטורה מן המזוזה ומן המעקה וכן בב"ק נא דבית שאין בתוכו עשרה פטור מן המעקה..

ויש להקשות, דהאיך פטרו ממעקה כשאין בבית ד' על ד' אמות, דמי גרע בית קטן מסולם רעוע וכלב רע שאסור להחזיקם בביתו משום לא תשים דמים בביתך (ב"ק מו א).

א'

כיון דלמסתר קאי ליכא חיובא

בהעמק דבר להנצי"ב ז"ל (בפרשתנו) תירץ- דיש לומר, דכל בית שאין בו ד' על ד' אמות למיסתר קאי וכדמבאר (סוכה שם), וכיון דבלא"ה הוא עומד להסתר ע"כ אינו חייב לסלק את הסכנה בינתיים, ולכן אין חיוב של מעקה

ב'

העומד בגג טבעו להיזהר

החזון איש (חושן משפט לקוטים סי' י"ח) **תירץ**- דגג אינו בכלל דברים שהזיקן מצוי, דהעומד על הגג זכור מטבעו להזהר מנפילה, וע"כ אינו בכלל לא תשים דמים בביתך, אלא דמ"מ חדשה התורה בגג של בית דיש בו מצות מעקה, ומצוה זו לא ניתנה רק ביש בו שם בית דהיינו ד' על ד' אמות.

וביתר ביאור ופירוט, דבחולין ד' קל"ז דרשין גג למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות שאין בית דירה, וכן בית שאין בו ד' אמות על ד"א פטור, כדאינא בסוכה ד' ג, וכן בב"ק ד' נ"א אמרינן דבית שאין תוכו עשרה דפטור מן המעקה ולכאורה קשה, נהי דכל הני אין עליהם דין בית להתחייב במעקה, מ"מ למה לא יתחייבו במעקה משום דין סכנה אף בלי דינא דבית, כדמריבין בספרי כל מידי דסכנה, כגון בור או באר בחצרו, לעשות מעקה משום לא תשים דמים בביתך, וכן אסור לגדל כלב רע ולהעמיד סולם רעוע בתוך ביתו, כדאינא בב"ק ד' ט"ו, וכן פסק הרמב"ם (פ"א מה' רוצח ה"ד), ולמה גרעי כל הני הנ"ל.

וע"כ צ"ל, דבית באמת אין בו סכנה כל כך, דכל שעולה על הגג דרכו להזהר, וע"כ לא מתחייב במעקה משום דין סכנה גרידא, אלא שזהו חידוש דין שחידשה התורה לחייב גם בית במעקה ולחוש לסיבת נפילה, וכיון שהוא חידוש דין נתנה התורה בזה תנאים, דדוקא שיהי' לו דין בית ושיהי' בית דירה.}

ג'

יכול לסלק המכשול בדרך אחר

עוד י"ל- שהבעלים אמנם חייבים לסלק את המכשול הקיים בגג הזה מפני הלאו, אלא שאינם מצווים לסלקו ע"י בניית מעקה, רשאים הם למנוע נזק מחמת הגג גם בדרכי שמירה אחרים, אך כל זה בבית שאין בו ד' על ד', אבל בד' על ד' **העשה מחייב את בעל הבית לבנות מעקה דוקא**. (מחמדי התורה)

ד'

אינו במקום של דריסת הרגל

ועוד י"ל- שגג הבית אינו מכשול במציאות, שונה גג מבור ברה"ר, בור ברה"ר הוא מכשול במציאות מפני שהבור נמצא במקום הלך הרבים, מאידך הגג אינו נמצא במקום דריסת הרגל, ואינו איפוא מכשול במציאות ולפיכך אין הבעלים חייבים בשמירתו, רק כאשר חל העשה של מעקה נקבעה על ידו חלות השם של מכשול על הגג מפני גז"כ מיוחדת, ואז חל גם הלאו של אי סלוק המכשולות, אולם כשאין עשה ליכא לאו, ולכן הבעלים של בית שהוא פחות מד' על ד' פטורים לגמרי ממעקה ומשמירת הגג.

נחמד ונעים

רעיונות נפלאים ומחודדים בפרשה

לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר

וראית בשביה אשת יפת תואר- וברש"י מדברי חז"ל קידושין כא לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, הנה אמרו (יבמות סג.), דיינו שמצילות אותנו מן החטא ומגדלות בנינו לתלמוד תורה. נמצא שבנשואי אשה יש שתי תועלות הללו, אבל ביפת תואר לא יש הך תועלת שמגדלת בנים לת"ת, דהא סופו של בן להיות בן סורר ומורה, אבל הך תועלת יש שמצלת מן החטא כיון שחשק בה, וזה שאמר לא דברה תורה בנשואין כאלו **אלא כנגד יצר הרע** הך תועלת לבד, אבל לא התועלת של גידול בנים. (עולת שמואל- **תובת התורה**).

ואפשר יותר, דבאמת יש לומר דגם הך תועלת להציל מן החטא ליתא, דהרי דרשו חכמים [ספרי כאן] מסמיכות אחת שנואה שסופו לשנוא אותה, וכיון ששנואה אין מצלת מן החטא, וגם אסור לבוא עליה, דהויין בני שנואה. והרמב"ם [הל' אישות א, א] כתב, כי מצות עשה כשרוצה לישא אשה שיקדש אותה שנאמר [כד, א] **כי יקח איש אשה ובעלה**, והך ובעלה הוה קידושי ביאה. נמצא בכל אשה יש ג' תועלות, אחת שמקיים המצוה של קידושין, ושנית שמצלת מן החטא, ושלישית שמגדלת הבנים לת"ת. אמנם ביפת תואר השנים האחרונים ליתא רק מצות עשה עכ"פ מקיים שמקדשה, וזה שאמר אין לך בה אלא מצות ביאה הך מצות עשה, אבל שאר התועלות מנישואי אשה להציל מן החטא ולגדל בנים ליתנינהו. (שלל דוד)

החידושי הרי"ם פירש, (הובא בשיח שרפי קודש, בפרשתנו), שאם התורה היתה אוסרת, היה היצר הרע מתגבר עליו מאד כדי שיעבור על איסור התורה, אבל עכשיו שאמרה תורה 'ולקחת לך לאשה', יתגבר עליו היצר הרע ויפתהו שלא יקח אותה.

סגולת הציצית רק כשיש ל"ב חוטין

ובלקוטי מהר"ם שיק (בפרשתנו) הובא, בשם **מו"ה יוסף מטאמשוב זלה"ה**, דהסגולה שיש בציצית לשמור האדם מן העבירה כההוא מעשה דהובא במנחות (מד), שבאו הציצית וטפחו לו על פניו, דווקא רק כשהציצית שלמים בכל הל"ב חוטין, ואמר רמז ע"ז בדברי רש"י שם "לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר", דהיינו ל"א (כשיש ל"א חוטין בציצית) דברה תורה (שכשרים הם מה"ת), אל"א (כשיש ל"ב חוטין בציצית כמנין אלא) כנגד יצה"ר (אז איכא ביה גם סגולה לשמור ולהצילו מהיצה"ר), ודפח"ח.

וראה בשפת אמת (שבת קיח:), בהא דאמר ר"נ תיתי לי דקיימית מצות ציצית, היין דווקא כשנפסק לו אף רק חוט אחד, ואפ"ה תקנו, ועיין **בכף החיים** (סי' כ"ד ס"ק י"ב) של"ב חוטי הציצית, הם סגולה נגד כאב שיניים, שלהאדם יש **ל"ב שיניים**, ו**באשל אברהם** (בוטשאטש, סי' י"ב) בשם הרה"ק ר' מנדל מרימינוב ז"ע שיש להדר גם כשחסר רק חוט אחד להחליף הציצית, ע"ש מה שדן לדינא, **ומזמן מילתי אמורה**, שזה הכוונה בדברי רש"י פר' בהעלותך על ויעש כן אהרן להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, היינו כנחסרו לו חוא אחד והיה לו ל"א שינה את ציציותי, וזהו ש ל"א שינה.

וראה באור המאיר (לסוכות) שזה הכוונה, ונואף אשה חסר **לב** (משלי ו' ל"ב) שיש ל"ב חוטי ציצית בטלית, זה חסר לו ציצית, שהיו מצילות אותו מן העבירה עכד"ק.

ובשפת אמת (ליוה"כ) מביא, שענין ציצית ומילה ממקור אחד יהלכון, בעריות כתיב 'אני ה' אלקיכם' (ויקרא י"ח ד') וכן בציצית (במדבר ט"ו מ"א) אני ה' אלוהיכם, שזו עדות וזו עדות, וזה גם מקום המנהג שבשעת ברית המילה כשמסירין הערלה ומקדשין את הברית, לובשין טלית וציצית.

בן שאינו שומע קול התורה והתפלה בביתו בא לידי סורר ומורה

איננו שומע בקול אביו ומקול אמו- שמעתי **מזקיני כ"ק מרן האדמו"ר מערלוי זצ"ל**, הכוונה בזה, דאם היה הבן שומע קול התורה של אביו, ובקול אמו המתפללת בעת הדלקת נרותיה וזכני לגדל בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, בוודאות לא היה הבן מגיע להיות בן סורר ומורה, וזה כוונת התורה, כי יהיה לאיש בן סורר ומורה, סיבת הדבר איננו שומע **בקול אביו**, שלא שמע קול התורה מאביו, ובקול אמו שלא שמע היאך היא מתפללת ומעתיירה שיהא ת"ח ויר"ש, זה סיבת היותו בן סורר ומורה.

עיקר הנשואין שיהא לקוב"ה דירה בתחתונים

כי תבנה בית חדש- שמעתי **מעט"ר אאמור"ר בעל הויחי יעקב זעזעבי"א**, דבר נפלא ועמוק, דהנה אמרו חכמינו קידושין הנושא אשה לשום ממון, דגם ממונו לא פלטי יעו"ש, והעיקר הוא רק להיות השכינה בביתו שיהא להקב"ה דירה בתחתונים, שיהא תפיסה לקוב"ה ושכינתיה בביתו, משא"כ הנושא אשה לשום ממון הממון עצמו יאה בעוכרו ויהא זה חלילה סיבת נפילת ביתו, ולזה רמזה תורה כי תבנה בית חדש, עיקר המטרה יהיה בכדי ועשית מעקה מקום של תפיסה לגגך, **גגך** גימריא כ"ו כשם הויה כדאינא בספ"הק יעו"בנו"ע בפרשתנו ועוד, בחינת איש ואשה שזכו שכינה שרויה ביניהם.

אולם, ולא תשים **דמים** בביתך, שלא יאה הנשואין בשביל דמים, שזהו ממון, כי יפול הנופל, **ממנו** אותיות ממון, כי הממון עצמו יפילם חלילה, ואם יאמר האדם, יהיו נשואיו גם מחמת השכינה וגם מחמת הממון, לכך הסמיכה התורה, לא תזרע **כרמך כלאים**, פן תוקדש המלאה וברש"י תקד אש, כי גם חלק הטוב יאבד ח"ו.

ויעו' ברמ"א (א"ה ס"ב סע' א') מי שפסקו לו ממון הרבה לשידוכין וחזרו בהם לא יעגן כלתו משום זה ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה, כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר וכל העושה כן מקרי נושא אשה לשם ממון, אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצליח.

והחלקת מחוקק (סק"א), דאע"ג דבתחילה כתב הרמ"א, דרק אשה פסולה אסור לנושאה לשם ממון אבל אשה כשרה מותר לישאנה משום ממון, היינו רק אם באמת נותנים לו ממון ברצונם הטוב אבל לעגן כלתו בשביל זה או לעגן עצמו ולהמתין מלישא אשה עד שימצא אשה שתתן לו ממון אסור, ובביאור הגר"א (שם סק"ז) נקט דדברי הרמ"א בשם הריב"ש, סותרין לסוף דבריו בשם האורחות חיים.

ויעו' בהערות השלחן (א"ה ס"ב סוף סע' א') עפ"י הרמ"א [בשם הריב"ש הנ"ל] בזה"ל, אבל אם נושא אשה כשירה לשם ממון שאלמלא ממונה היה נושא אחרת, אין בזה עון ואדרבה ראוי לעשות כן אם הוא תלמיד חכם דע"ז לא יצטרך להיות טרוד הרבה בעניני העולם, וכן נוהגין אנשים ישרים ליקח ת"ח לבתו וליתן לה ממון הרבה ולהחזיקו על שולחנו כמה שנים שישב וילמוד ואין לך מצוה רבה מזה ובשכר זה מצליחים בעסקיהם.

חמדת הפלאות

עיון בדברי רבינו ה"פלא יועץ"
מעלת החזקת טובה למי שהיטיב

לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו.

כתב רביה"ק הפלא יועץ, ערך (כפיות טובה) כתיב (משלי יז, ג), משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו, וחיובו רמיא על האדם שקיבל כל שהוא טובה מחברו, שתהא חקוקה בלבו תמיד כל הימים שלא לגמול עמו שום רעה ולשלם לעושה הטובה ככל הבא מידו, **אפילו אם עשה לו גם כן רעה, הרעה ישכח והטובה לא ישכח**, כי צריך האדם שיהא בו מדעת קונו, וכתב (ישעיה מט, טו), גם אלה תשכחנה שהוא מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך, שהוא קבלת התורה.

וכדברי רבינו, יש להביא ראיה מפרשתינו, דאמרה התורה, לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, ואף על פי שזרקו המצרים זכוריהם ליאור, אין לתעבם, מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק, ולא עוד מכאן אמרו חכמינו בור ששתית ממנו מים, אל תזרוק בו אבן, (ב"ק צב:).

וכמו שמצינו במלחמות מדין, שאמר הקב"ה למשה רבינו (במדבר לא, ב), נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך, ואילו משה אינו יוצא להלחם בעצמו, "וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין, ובמדרש (במדבר רבה מטות כב) אמר הקדוש ברוך הוא למשה נקום נקמת אתה בעצמך, והוא משלח את אחרים, אלא מפני שנתגדל משה בארץ מדין אמר **אינו בדין שאני מצר למי שעשה בי טובה**.

וראה זה פלא, **בארחות חיים** (י"ד עמוד תרט), **בשם הרב בעל המלמד**, שטעם מצות הקבורה הוא כי ראוי שלא יתועב הגוף אחר שהנפש היתה גרה בו, וכמו שכתוב בתורה לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו הלא תראה שהאדם כשחורב ביתו יחמול עליו, ולבו יכאב אם יהיה למחרבות, וכן קשה לנפש כשתראה את הגוף מתבזה, ועל דרך זה אמרו (ברכות יח ע"ב): "קשה רמה למת, כמחוט בבשר החי".

וזה לשון ספר חסידים (סימן תתשסג), הנשמה רואה מה שעושים לגוף אחר מיתה, שנאמר (בראשית מ, יז), והעוף אוכל אותם מן הסל מעל ראשי. וקודם שמת לא אכל העוף את בשרו, אלא לאחר שמת, לכך קשה רמה, לא שכואב לו, **אלא שהנשמה קשה לה זילות הגוף**.

לאור זה מובן, דמופרסמת **תשובת המהר"ל דיסקין** (בתשובותיו סימן לא), שפסק להחזיר לפתוח הקבר להכיר בסימנים להחזיר אשתו, וליפניא לה בקל וחומר, דאם הקב"ה אמר, שמי שנכתב בקדושה ימחה [ואף דספק הוא גם שם אולי תמות], ואף דעדיין אין לה בעל, מכל מקום על ידי כן תנשא, וגם משום מצוה ד"שבת", ולהתוספות גיטין מא. ד"ה לישא) הוי מצוה רבה, והוסף ונהירגא שכבר אידע כך לפני אבי מורי וצוה לפתוח כנ"ל, עכ"ל.

ובשו"ת שואל ומשיב (מהדורא קמא ח"א סימן רלא) דן במעשה שאירע שמצאו אחד שטבע בנה, וקברוהו ולא השגיחו על סימניו, וכעת באה אשה ואומרת שבבלה נעלם זה כחצי שנה, ויש לה סימן באחת מאצבעותיו, וכן ברגליו. נשאלה השאלה האם מותר לפתוח את קברו על הספק שמא יהיה אפשר לזהותו ולהחזיר את אשתו מחבלי עגירות, והשיב שמותר לעשות זאת מאחר והוא צורך גדול אין זה נקרא ניוול.

הרי מה שהתירו המהר"ל דיסקין והשואל ומשיב לנוול מת לצורך היתר עגונה, כי ניוול הנעשה למען מטרה גדולה, אין הנפש מצטערת בה. וכעין זה כתב **הנחל אשכול** (הלכות מילה) להסביר את הנאמר בערכין (ז), האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת, מביאין סכין ומקדעים את כריסה, ומוציאין את הולד יע"ש.

חמדת אבות

עובדות מאבותינו ורבותינו מפרשת השבוע

גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך (כב, יב)

לאחר השואה הנוראה, הביא מרן האדמו"ר השפע חיים מצאנז זיעוכ"א, אגד ציציות אחד, כדי ליתנו לאחד הפליטים האומללים, שיזכה לשוורו בבגדו ולקיים את המצוה היקרה, כל הניצולים, שלא זכו לקיים את המצוה במשך כל שנות השואה, עטו בהתלהבות רבה על האדמו"ר וביקשו לזכות בחוטים, הרבי, שהיה מרוגש מאד, החליט, בשל המצב, **להטיל גורל בין כל הצדיקים**, שכל שנות האימה לא הצליחו להכחות אצלם את חיבוב המצווה.

בחור צדיק אחד, **בשם מנדל פשיטיק**, התקרב לעבר האדמו"ר, ולפתע קרע את חולצתו היחידה משני הצדדים, באופן שהפכה החולצה לבעלת ארבע קרנות מרובעים, **עתה כשאני לבוש בגד בעל ארבע כנפות, יש לי דין קדימה לפני כולם, שהרי אני חייב מן התורה להטיל ציציות**.

הכריע הרבי, שמאחר והחליט לערוך גורל עוד טרם קריעת חולצתו של הבחור, אם כן מוטלת עליו המצוה ליתן את הציצית למי שיזכה בגורל, ולא יכול לקפח את כל הפליטים שציפו לזכות בגורל, לכן כך החליט לעשות, אבל לפני שניגש לעריכת הגורל, פנה ולחש למנדל, אם כוונתך היתה לשם שמים, יסובבו מן השמים שתזכה אתה בגורל, ומי זכה לבסוף בגורל, אכן, מתוך מאות היהודים שהיו שם, **זכה הצדיק מנדל פשיטיק בגורל**.

בספר "עלי ורדים" (סוטה יז א) מסופר על **הגאון רבי יחזקאל סרנא** זצ"ל ראש ישיבת חברון, שכאשר שכב בחוליו האחרון, הגיע לבקרו השפע חיים מצאנז, אמר לו הרב סרנא, שפעם היו לו ברשותו שתי טליתות, אחת לשבת ואחת לימי החול, אולם משראה את דברי רש"י בב"ק (ט ב) שיש מצות הידור גם על הטלית עצמו, חשב א"כ שאינו יכול להשתמש בטלית של יום חול בשעה שיש לו בביתו טלית יפה יותר, ומאז הוא נוהג להתעטף תמיד באותה טלית.

ואמר לו השפע חיים, **כי להלכה למעשה**, לא נראה שיש כזה דין הידור על הטלית, כי הא למח זה דומה, לאחד שירצה לקיים מצות מזווה בהידור, האם נאמר לו שלצורך כך עליו לבנות ארמון מפואר ביותר.

והנה בב"ק (ט:), אמרו, בהידור מצוה עד שלש במצוה, וברש"י דתניא זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצוה עשה לך ס"ת נאה לולב נאה **טלית נאה** ציצית נאה, וכ"ה ג' הר"ף סוכה טז. מדפי הרי"ף, ובספר חסידים (תתע"ח), ובמג"א (ריש סי' כ"ד) יזהר לעשות טלית נאה, משמע שכן ה' לו הגי' וכ"ה במדרש שכל טוב עה"פ זה קלי ואנוהו.

ובשו"ת דבר אברהם (ח"ב סי' כ"ה אות ג'), מקשה על רש"י דמאי שייך הידור בטלית, וכי הטלית היא המצוה הרי המצוה הוא רק בציצית, ובאמת בברייתא דשבת לא תנינן טלית נאה אלא ציצית נאה, ואפשר דמיי לכורכו בשיראין נאין דס"ת, אבל במכילתא פ' בשלח שהוא מקור המאמר לא נאמר לכורכו בשיראין נאין וכ"ה בירו', אולם במס' סופרים גרסינן גם לזה עכת"ד.

אולם כן הוא ג' הר"ף וכבר כתב כן במדרש, **ובשו"ת ארץ צבי** (סי' א') כתב לבאר דגם הטלית הוא מצוה, ומביא רא"י דביו"ד (סי' קל"ט ס"ג) כתב השו"ע, דלא יקח טליתות ששימשו בו לע"ז כי זה מאוס, חזינן שזה מצוה (ועי' במנחת פתים או"ח סי' תר"ל).

אולם באבניז (י"ד סי' ש"ז), כתב לתרץ קו' הברית אברהם, דלמ"ל קרא להחזיר כלאים בציצית, תיפיק"ל דמצות ללח"ג, ומתרץ האבניז דהרי כל הטלית נעשה כלאים, ואין המצוה רק הציצית ולא הטלית, וא"כ אפי' אם נימא שלבישת ציצית מותרת, אבל לבישת הטלית אסורה ע"ש, חזינן שסבר דאין הטלית חלק מהמצוה.

והשאלות כתב, דאסור לעשות שימוש חול בטלית, ומותר להתעטף בו רק למצוותיו, **והנצי"ב בהעמק שאלה**, (שאלתא קכ"ו סוף אות א'), כתב דגם לשיטת מותר ללבוש טלית שאולה אף שאינו מקיים בה כל מצוה, דטלית שאולה פטורה מציצית מהתורה, או ללבוש טלית בלילה אף דלדעת הרמב"ם כסות יום פטור בלילה, כיון שהלבוש אינו משתמש בציצית, אלא בטלית, **והציציות בטליות לגבי הטלית**, מבואר מדבריו, דרק את ההשתמשות בציציות עצמן אוסר השאלות, אבל לא את ההשתמשות בגוף הטלית, וכן כתב **האליה רבה** (בסימן כ"א סק"א).

ומבואר בדבריהם, דאין המצווה מתקיימת, אלא בציציות עצמן ורק **בנחשבות לחפצא של המצוה**, משא"כ הבגד עצמו אינו נחשב כחלק מן המצוה ולא חל עליו שם של תשמישי מצוה, כפי שלא חל שם כזה על הבית והדלת שקבוע בו מזווה ועל גג שיש עליו מעקה, כי אין הם חלק מן המצוה.

ואולי יש מקום לחלק בזה בין טלית גדול המיוחד לתפילה, לבין טלית קטן שאדם לובשו כבגד ממש, וע"כ גם יש שינוי בנוסח הברכה שעל טלית גדול מברכין "להתעטף" דהיינו שהבגד עצמו שבוה עושין את העיטוף הוא החפצא דמצוה.

ולכאורה יש עוד נפק"מ בזה, אם הטלית עצמה היא חלק מהמצוה, אם מותר שיהיה לו טלית מיוחדת לשבת, שהיא מהודרת יותר מטליתו של יום חול, דאם יש מצות הידור דזה קלי ואנוהו על הטלית, א"כ חייב לקיים המצוה בהידור כל יום, ואם יש לו ברשותו טלית מהודרת יותר חייב להתעטף בה גם בחול ובעובדא הנ"ל.

ובשו"ת עובר אורח (סי' ר"א) כתב, מספקא לי אם יש לו טלית ישנה וקרועה וקנה חדשה, האם יחליפנה בשבת לטלית הטובה משום כבוד שבת, או משום זה קלי ואנוהו ילבש המהודרת אף בחול, ואין אומרים לאדם חטא בחול כדי לזכות לשבת.

לחידודא

חקירות הלכתיות ע"ד החידוד בש"ס ובפוסקים

שאלה פ"ד - היכן מצינו פסוק בתורה שיש בא את כל האלפא ביתא, כל אותיות א"ב?

שאלה פ"ה - היכן מצינו במקומות מסוימים, שאין נושאים כפיים ביו"ט מסויים, והטעם בגלל הקריאה של אותו היום?

פתרון לחידודא - גליון רמ"ה פרשת שופטים

שאלה פ"ב - כיצד ייתכן אדם שיעשה בשבת קשר שאינו של קיימא ויתחייב בחטאת?

שאלה פ"ג - חז"ל דרשו (כתובות קג) "כבד את אבך ואת אמך, וי' יתירה לרבות אחיך הגדול, באיזה

שני אופנים חייב אדם לכבד את אחיו שנולד אחריו (שאינו רבו או תלמיד חכם גדול או זקן)?
תשובה פ"ב - חוט של תפירה שנפתח, אסור למתוחו משום תופר (שמ, ו), וכתב במשנ"ב שדווקא אם עשה קשר לבסוף אפילו לא של קיימא, חייב חטאת

תשובה פ"ג - א' כשנולד אחד בסוף אדר ראשון והשני בתחילת אדר שני, כתב בהלכות קטנות בתחילת אדר, וזה שנולד בסוף אדר א' אינו נעשה בר-מצוה עד סוף חודש אדר, נתקיים בו ורב יעבוד צעיר שחייב בכבוד אחיו שהוא נעשה גדול לפניו.

ב' כשהאח הגדול התחתן עם בתו של אחיו הצעיר ממנו, נמצא שאחיו הקטן הוא חמיו, וחייב אדם בכבוד חמיו, ולכן חייב האח הגדול לכבד את אחיו הקטן ממנו.